

A „vörös kakas” múzeumában

A tűzoltók orgonájától az első gázmaszkig

„Látogató, belépve a múzeum ajtaján, ősi ellenséggel és barátoddal, a tűzzel találkozol. Ismerd meg a tűz elleni harc évezredeinek történetét.” Ez a felirat a Tűzoltó Múzeum bejárata fölött olvasható. Némi ünnepélyességgel szólítja meg az érdeklődőt, afféle *Inferno*-t idéző dantei felhangokkal. A gyanakvó értelem berzenkedni kezd: a tűz lobogása, az eleven gondolat jelének a szimbóluma, a tűzvész tombolása pedig ugyancsak figyelmeztet „aktuális teendőinkre”: a késedelem nélküli oltásra. Vajon hogyan lesz az ilyen határozmányokkal rendelkező elemből — múzeumi tárgy? Nincs-e valami eredendő ellentmondás a tűzoltás

— Mi a legrégebb, legerdekesebb darab a Tűzoltó Múzeumban?

— A római kori emlékek — Aquincumból és az aquincumi múzeum legnagyobb értékének, az orgonahangszernek másolata.

— Ez talán inkább a zenetörténeteket érdekelheti.

— A tűzoltókat is nagyon. Ugyanis az aquincumi polgári város önkéntes tűzoltó társulatának székházában muzsikáltak rajta. A bronz ajándékozási tábla szövege szerint az i. sz. 228. évben kapta a hangszert a tűzoltóegylet a saját parancsnokától.

használták, csak a XV. századtól vannak adataink. Nálunk Magyarországon a „vízipuskával” először 1490-ben találkozunk a Zala megyei Egervár tőrházában. 1733-ban a debreceni diáktűzoltóságuk már 100 darab vízipuskája volt. A Déri Múzeum példánya nyomán tudjuk, hogy vörösréz lemezből készültek, és teljes hosszuk 75 centiméter volt.

— A harmadik teremben találkozhatunk a híres diáktűzoltókkal is.

— Történetüket, munkájukat alaposan ismerjük dr. Nagy Sándor kutatásai nyomán. A XVII. században szerveződtek „testületté” s a „machinista” társaság (a machina volt a tűzi fecskendő) gépelyes társaság, majd erőművész társaság, illetve vízipuskás társaság lett, míg végül a főiskolai tűzoltó testület elnevezést fogadták el. A machinát a tagok vontatták a színhelyre, s bizony sokszor kerítéseken emelték át a nehéz nyomószivattyút. 1834-ben *Lugossy József* professzor „nagybotot” adott nekik a kerítések ledöntésére, később „kisbotot” is rendszeresített. A nagybot 170 centiméter hosszú és 8 kiló súlyú eszköz volt. Az első „nagybotos” *Szombati István* volt. Nem kis erőre volt szükség e kitüntető cím elnyeréséhez, hiszen a végénél fogva, nyújtott karral kellett a vízszintesig emelni a szerszámot.

— A debreceni diákok a sportjellegű tűzoltást képviselték Széchenyi Odón fellépése előtt. Nyilvánvaló azonban, hogy e férfias erőproduktót a fejlődés idővel közzhatóságai feladattá változtatta.

— S megjelent a színen a technika: a gőzfecskendő. Az első példányt hazánkba a budapesti önkéntes tűzoltóság első főparancsnoka: Széchenyi Odón hozatta, 1872-ben. Hatásosságáról 1873-ban győződhettek meg igazán, az *Orfeum*, majd a *Haggenmacher-féle gőzmalom* egészénél.

— Ma már köztudomású, hogy a tüzeket nemcsak vízzel oltják.

— Sőt, vannak olyan tüzek is, amelyeknek elfojtására tilos vizet használni. Az is nyilvánvaló, hogy a vízzel való oltás nem egy esetben kárt is okoz. A víznél csupán 33 százaléka „olt”, a többi elfolyik, beivódik. *Szilvay Kornél* az 1920-as évek elején kezdett foglalkozni a száraz tűzoltógép gondolatával. Alapötletét így fogalmazta meg egy korabeli híradás: „olyan benzinnel ellátott száraz tűzoltógép terveit dolgozik, amely a motor segítségével 5–7 légkörnyomás mellett, a gép által termelt oxigénmentes és lehűtött gázokat vezeti be zárt helyiségben pusztító tüzre, melyek e mellett egy, a járművön elhelyezett tartályból vegyipari is visznek magukkal.” A Tűzoltó Múzeum kegyelettel őrizi *Szilvay Kornél* emlékeit is. Találmányai világszerte közzécsináltak. Felhasználóik ma már nem is tudják, hogy ez a magyar tűzoltótiszt volt az első a világon, aki a tüzeset helyén előállított semleges gázzal siker-

Az önkéntes tűzoltók egyenruhája a század elején

resen oltott. S ha már az ilyenféle „első-ségeknél” tartunk, hadd büszkélkedjek *Köszeghi-Mártony Károly* süritett levegős légzőkészülékével is, amely, mint *Trattner Károly* írta a Tudományos Gyűjtemény 1831. évi kötetében: olyan életmentő készülék, „melly által a fojtó levegővel teli üregekbe vesztély nélkül bémehetni...” Természetesen ezt a légzőkészüléket is bemutatjuk látogatóinknak.

— De vajon vannak-e ilyenek — elegen?

— Örömmel mondhatom: ismerik és szeretik kiállításainkat. Múzeumunk 1957-ben nyílt meg, s azóta sok érdeklődő keresi fel évente. De mi is elmegyünk a közönség után. A szolnoki tűzvédelmi bemutatonak, amelybe mi is bekapcsolódtunk 10 000, a győriek 15 000 látogatója volt. Az idén *Tatabányára* és *Oroszlányba* készülünk. Természetes: egy-egy ilyen találkozás nemcsak a múlt érdekességére hívja fel a figyelmet, hanem bemutatja jelenünk korszerű technikáját is, és ezzel párhuzamosan mindig hangsúlyozza a megelőző tűzvédelem fontosságát.

Tűzoltó Múzeum, Budapest X. ker., *Martinovics tér 12...* „Látogató, belépve a múzeum ajtaján, ősi ellenséggel és barátoddal, a tűzzel találkozol. Ismerd meg a tűz elleni harc évezredeinek történetét.” Mi ehhez azt tesszük hozzá, hogy ez az ismerkedés érdemes, érdekes és hasznos lesz mindenki számára.

hgy

A debreceni diáktűzoltók munkában

feszült lobogása és a múzeum statikája között? Nem zúzza-e szét a szíriának vijjogása a tárlók hidegen csillogó üvegét?

— Az ilyenféle ellentmondásokat még sorolhatnánk. Például ki gondolná ma, hogy a XIX. század során volt néhány olyan évtized, amikor a tűzoltás és a tornasport a legszorosabb kapcsolatban állt egymással? Ennek okát *gróf Széchenyi Odón* így fejtette ki a *Vadász- és Versenylapban*, 1862-ben: „Az angol mindent, mi testi erő, ügyesség, bátorság és kitartás tekintetében versenyre ad alkalmat, sportnak nevez... nincs ok, miért ne nevezzük sportnak az önkéntes tűzoltást, mely éppen az erő, ügyesség, bátorság és kitartás egyesülését kívánja.” Ilyen elvi alapon jött létre, 1866-ban, a *Nemzeti Torna és Tűzoltó Egylet*, amelynek elnöke „a legnagyobb magyar” fia — *Széchenyi Odón* lett.

— Meglepi fejlődést szakasz. Bizonyos mértékben megismerjük a szőlőszőlő, kémikusnak, fizikusnak, technikusnak is kiválóknak kell lennie, hogy sikeresen megbirkózhassék a műszaki és technikai forradalom korának új anyagaival, amelyek eddig még seha nem tapasztalt tűzvédek tápanyagai lehetnek. Az urbanizáció meggyorsulása, az építészeti fejlődése is egyre nehezebb leckeket ad fel *Szent Flórián* „védeceinek”.

— Köszönöm ezt a gondolatort. Már is megindokolta, hogy mi az „értelme” a Tűzoltó Múzeumnak. A tűz az ember évezredes társa. A vele való élés, az együttélés művelődéstörténetünk szinte valamennyi területén nyomot hagyott a népi hiedelemvilágtól a gépiparig. Ennek felkutatása értékes tudományos eredményekkel szolgálhat, s ugyanekkor látványos „múzeummá”. A nagy tüzesetek tanulságai, típusai, az ellenük való védekezés legjobb lehetőségei történeti sorba rendezve, intelemül szolgálnak a má-nak is.

— Legjobb érv, a — példa...

— 1881-ben a *Ring Színház* égésekor Bécsben 376 ember pusztult el — „egy ajtó” miatt. Azóta minden nagyobb tömeget befogadó épület ajtaja csak kifelé nyílnak.

— Következésképpen gyűjteményünkben megtalálható minden híres tüzeset dokumentációja...

— Az ököritői tűzvész összetaposott trombitájától a *Párizsi Nagyáruház* egybeolvadt ezüstkoronáig — minden.

— Akkor hát azt kérdezzük *Minárovics János* tűzoltó alezredestől, a múzeum vezetőjétől, hogy tulajdonképpen mit is őriz ez a 12 egymásba nyíló helyiség?

— Mintegy 3000 különböző tárgyat. Ezeknek zöme technikai szerelvény. A legkisebb: egy jelzősíp, a legnagyobb: egy gépezetes létra. Vannak itt műszaki rajzok, művészeti emlékek: festmények, érmek, jelvények, és több mint 33 000 fényképfelvétel.

— Tehát több, mint 1700 esztendővel ezelőtt már voltak tűzoltók.

— Sokkal korábbi jelentkezésükről is tudunk. Már négy évezrede kötelező volt Egyiptomban, hogy oltóvödöröket tartssanak, *Mezopotámiában* pedig *Hammurapi* király törvénye úgy intézkedett: „Ha valamely házban tűz tör ki, és az oltásban segédkező a házból levő tárgyakra véti szemét és ezeket ellopja, a tűzbe dobassék.”

— A tűzoltó és a fecskendő ma már összetartozó fogalmak. Vajon mikor váltotta fel az ősi vödörmester a haladottabb technika? Ad-e választ erre a kérdésre a múzeum anyaga?

— Természetesen. A technikátörténet adatai szerint az első kéthengeres, szelepekkel ellátott nyomószivattyút egy alexandriai matematikus, *Ktesibius* készítette, i. e. 250 körül. Arra vonatkozóan azonban, hogy a fecskendőt tűzoltásra is